

Terviseministri määruse „Soolise ebakõla kohta otsuse tegemise tingimused ja kord“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse terviktekstina uuesti põhjusel, et alates 01. septembrist 2025 hakkab kehtima uus rahvatervishoiu seadus, mis viib eelnõuga kavandatava määruse volitusnormi tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 59 lõike 1 punkti 12. asukohta. Määrus asendab sotsiaalministri 07. mai 1999.a. määruses nr 32 „[Soovahetuse arstlike toimingute ühtsed nõuded](#)“ (edaspidi *kehtiv määrus*) reguleeritud sisu ja selle ajakohastamisel tehti vaid hädavajalikud muudatused.

Eelnõu eesmärk on kehtestada tingimused ja kord arstliku ekspertiisikomisjoni poolt soolise ebakõla kohta otsuse tegemiseks. Selline otsus on vajalik isikul rahvastikuregistrile soo andmete muutmise avalduse esitamiseks vastavalt perekonnaseisutoimingute seaduse § 49¹ lõikele 1.

Määruse eelnõu peamine muudatus võrreldes kehtiva tekstiga seisneb selles, et välja on jäetud ministri käskkirja vormistamise nõue arstlikeks toiminguteks loa andmiseks, sest ministri ei ole sellise sisuga loa andmiseks seadusega volitust antud ning tegemist on arstliku ekspertiisikomisjoni ekspertide sisulise otsusega, mille osas minister pädevust selle üle kinnitamiseks või mitte kinnitamiseks ei oma. Määruse pealkirja on muudetud lähtuvalt volitusnormi sõnastusest, mis annab aluse kehtestada arstliku ekspertiisikomisjoni otsuse tegemise tingimused ja kord soolise ebakõla kohta.

Eelnõus on ühtlasi ajakohastatud sõnastust lähtuvalt [rahvusvahelise haiguste ja tervise seisundite klassifikatsiooni 11. versioonist](#) (edaspidi *RHK 11*) kasutusele võetud ajakohasest terminoloogiast¹ antud valdkonnas. RHK 11-s on võetud kasutusele termin sooline ebakõla (Seksuaaltervise peatükk 17 (Conditions related to sexual health), koodiga HA60 Sooline ebakõla (Gender incongruence)). Määruse ülesehitust ja sõnastust on kohendatud ka normitehniliselt.

Eelnõu ja seletuskirja on koostamisel osalenud Sotsiaalministeeriumi tervishoiuteenuste osakond ja rahvatervise osakond. Eelnõu juriidilise ekspertiisi viis läbi Sotsiaalministeeriumi õigusosakond.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kuuest paragrahvist.

Paragrahv 1 sätestab määruse reguleerimis- ja kohaldamisala. Määrusega reguleeritakse perekonnaseisutoimingute seaduse § 49¹ lõikes 1 nimetatud otsuse, milleks on arstliku ekspertiisikomisjoni (edaspidi *komisjon*) poolt soo ebakõla üle otsustamine, tegemise tingimusi ja korda. Komisjoni otsust on isikul vaja rahvastiku registris soo andmete muutmise jaoks.

Paragrahv 2 reguleerib avalduse esitamise korda. Isikul, kel on soov muuta soo andmeid rahvastiku registris, tuleb esitada avaldus komisjonile. Komisjoni kontaktandmed ja avalduse esitamise korralduse ülevaade on hetkel kättesaadavad [Sotsiaalministeeriumi veebilehel](#). Komisjoni moodustab valdkonna eest vastutav minister tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 56 lõike 1 punkti 12 alusel.

Paragrahv 3 reguleerib soolise ebakõla tuvastamisega seonduvat.

¹ <https://transinimesed.ee/media-guide/sonastik/>

Lõige 1 sätestab, et komisjon lähtub soolise ebakõla tuvastamisel, kas see on isiku anamneesis vähemalt kaks aastat enne otsuse tegemist ning psühhiaatri hinnang välistab soolise ebakõla tingituse psüühikahäirest.

Lõikete 2–4 eesmärk on määratleda tervishoiuteenuste osutamise seotus komisjoni otsuse eeldustega.

Paragrahv 4 reguleerib komisjoni otsuse tegemist. Komisjon teeb otsuse isiku soo seisundi kohta, kui on tuvastanud avalduse esitanud isikul püsiva soolise ebakõla. Otsuse võib teha kahe aasta möödumisel ravi alustamisest sooliseks üleminekuks. Komisjoni otsus on aluseks rahvastiku registris soo andmete muutmiseks.

Paragrahv 5 sätestab, et sotsiaalse desadaptatsiooni korral võib sooandmeid muutnud isik taotleda arstliku ekspertiisikomisjoni otsust sünnisoo ennistamiseks.

Paragrahv 6 reguleerib määruse jõustumise aega, milleks on 1. september 2025. a, arvestades, et sellel päeval jõustub määruse aluseks olev volitusnorm.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Määrusega ei kaasne uusi mõjusid võrreldes kehtiva korraga. Võrreldes varasema korraga on määruse eelnõust välja jäetud ministri käskkirjaga arstlikeks toiminguteks loa andmine. Ministril puudub volitus ja pädevus taolise sisuga käskkirja andmiseks, see on vastuolus ka tervishoiuteenuse regulatsiooni põhimõtetega kehtivas võlaõigusseaduses. Ühtlasi vähendab sellise korralduse muutus bürokraatiat ja ministeeriumi halduskoormust.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega ei kaasne uusi kulusid. Määrus vähendab bürokraatiat ja halduskoormust käskkirjade vormistamise ebamõistliku nõude ära jätmise näol.

6. Määruse jõustumine

Eelnõu jõustub 1. septembril 2025. a.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Siseministeeriumile ja Justiitsministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks valdkonna eest vastutava ministri moodustatud arstliku ekspertiisikomisjonile, AS Lääne-Tallinna Keskaigla, Tervisekassale, Eesti LGBT Ühingule.